

Foreningen af Sognemedhjælpere i Danmark

Sognemedhjælperforeningens historie

02.11.1991 -
02.11.2006

fortalt

af

sognemedhjælper
Hanne Hummelshøj

En forening består af medlemmer. De vælger en bestyrelse, som vælger en formand. Historien bliver til i samspillet mellem de beslutninger, som bliver til i organisationen blandt medlemmerne og i forhold til den udvikling, som sker i samfundet i øvrigt. En historie er en kæde af begivenheder - her set ud fra det ståsted, som er mit som mangeårig sognemedhjælper og tidligere formand for foreningen.

Kæden rækker bagud. For "sognemedhjælperstillingens historie" henvises til del af rapporten "Diakoni – en integreret dimension i folkekirkens liv". Den omhandler forhistorien og refleksioner om stillingen.

Hvis kæden skal have en begyndelse, må det være med den formelle dannelse af "Foreningen af Sognemedhjælpere i Danmark", som skete den 2. november 1991 ved en vedtagelse af de første vedtægter. Der er alligevel en forhistorie: Før 1990 var der kun få sognemedhjælpere ansat landet rundt. Selv om der har været omkring 50 ansættelser over tid, vil jeg skønne, at der ikke på noget tidspunkt har været flere end 20 på en gang. De var ansat på midler, doneret af de store diakonale institutioner eller på midler indsamlet i de enkelte sogne - f.eks. ved basarer og de fleste i kortere tidsrum.

Grundlaget for den stilling, som vi kender, er muligheden for, at vi kan lønnes over kirkeskatten. Indtil da var det arbejde, som sognemedhjælperen i dag udfører, blevet udført af frivillige medarbejdere.

Samarbejdsparagraffen (se noter) blev vedtaget med virkning fra 1. juli 1989. Det var daværende kirkeminister Torben Rechendorff, som indførte en dispensationsparagraf. Det gjorde, at menighedsrådene kunne bruge ligningsmidler til ansættelse af sognemedhjælpere. Muligheden blev givet sogne med flere indbyggere end 8.000, ellers skulle der samarbejdes mellem flere sogne - derfor navnet. Den talmæssige begrænsning ophørte i 1996, og efter indførelse af cirkulæret om ansættelse af sognemedhjælpere i 2000 har der ikke længere skullet søges dispensation for oprettelse af stillingerne.

De første to sognemedhjælpere blev ansat over den kirkelige ligning pr 1. april 1990 i Hasseris sogn, Aalborg og i Christians sogn, Århus.

Sognemedhjælperordningen er indført, uden der fra officielt kirkeligt hold blev taget stilling til sognemedhjælperstillingen, uddannelse og opgaver. Muligheden er givet til de lokale menighedsråd, og den mulighed eksisterer stadig til forskel fra de øvrige kirkefunktionærer. Kordegne-, kirketjener- og organiststillinger oprettes efter ansøgning til provst, biskop og kirkeministerium og kvoteres efter vurderet mængde arbejde. Sognemedhjælperstillinger kan oprettes, når der er økonomi til det og efter forhandling med Foreningen af Sognemedhjælpere. De kvoteres ikke, idet det er menighedsrådet som beslutter, hvor mange timer, stillingen skal være på og prioriterer hvilke opgaver, der skal løses.

Foreningen

Det var de store diakonale organisationer og institutioner: Den danske Diakonissestiftelse, Lukasstiftelsen, Samvirkende Menighedsplejer, Kolonien Filadelfia, Diakonskolen og Kirkefondet, som støttede op om sognemedhjælperne både før samarbejdsparagraffen og i de første år af foreningens historie. Der var nedsat "et sognemedhjælperudvalg" med repræsentanter fra organisationerne. De tog initiativ til konferencer og ideudvekslinger. Her kunne menighedsrådsmedlemmer mødes og få rådgivning vedr. økonomi og oprettelse af stillinger, ligesom sognemedhjælperudvalget og især konsulenter fra Samvirkende Menighedsplejer tog initiativ til konventer og landsdelsmøder for sognemedhjælperne. Det var på "vestmødet" i Århus i marts 91, de første tanker om foreningen blev virkeliggjort. Der skulle sendes nyhedsbreve ud - forløberne for "Levende Sten". Der blev indgået aftale med Danica forsikringselskab om pension og livsforsikring. Arbejdet med foreningen og et årligt "landskursus" tog form. Der var konvent på Houens Odde fra den 31. oktober til den 2. november samme år, og det var her, foreningen formelt blev stiftet. Bestyrelsen bestod af 5 medlemmer. Første formand var Karsten Sørensen, sognemedhjælper i Christianskirken i Århus. Han blev ret hurtig efterskoleforstander, hvorefter den ny formand blev Benthe Ehlers, Møllevang, Århus. Derefter var det Inger Margrethe Braüner, Hasseris, Ålborg, Erik Kofoed, Høje Gladsaxe, København Marianne Pedersen, Sankt Jørgensbjerg, Roskilde. Hanne Hummelshøj, Risbjerg, Hvidovre blev formand marts 96. Fra maj 2002 – maj 2005 har Mona Kjær Nielsen, Gjellerup ved Herning været formand. Nu er det Esther Jensen, Christianskirken, Fredericia.

Når der i begyndelsen blev skiftet formand og bestyrelse så tit, skyldtes det et stort arbejdspress og de mange uafklarede ting, som lå i stillingen. De første bestyrelser havde som opgave både at klare økonomi, medlemsregistrering, rådgivning af menighedsråd samt planlægning af landskursus.

De første år var også medlemsmæssigt præget af stor udskiftning. Mange anså stillingen som midlertidig - som en mulighed mellem uddannelse og fremtidig livsbeskæftigelse. Den store uklarhed omkring opgaver, stillingsindhold og kompetencer og gensidige uklare forventninger mellem sognemedhjælper og menighedsråd gjorde også sit til de korte ansættelser. I begyndelsen var alle stillinger tidsbegrænset - en mulighed, som ophørte i forbindelse med indførelse af cirkulæret af 15.2.2000.

Vejen til en faglig organisation

Foreningen blev stiftet som en brancheforening og ikke en faglig organisation. Der var enighed om, at foreningens formål var at støtte medlemmerne, udvikle fagligheden. "Vi kan mere, når vi støtter hinanden", som formanden skrev i sin nytårshilsen december 1991. Sognemedhjælperne var nye i folkekirken, og man ønskede ikke på nogen måde at sætte begrænsninger op som f.eks. et centralt defineret regulativ. Der skulle være mange muligheder for, at sogn og sognemedhjælper sammen kunne danne den stilling, man ønskede og havde brug for. Kendetegnet for mange af de første ansatte sognemedhjælpere var et mangeårigt engagement som frivillige i kirken eller de kirkelige organisationer.

Mange var trætte af fornemmelse af regulativer, som man følte var hindrende for arbejdet. Det ønskede man ikke skulle ske for sognemedhjælperne.

Efterhånden, som der kom flere stillinger, opstod der et behov for samarbejde på den kirkelige arbejdsplads og for, at der kom bedre styr på de forskellige ansættelser og lønindplaceringer. Det var også nødvendigt med en central aftale for at sikre et fremtidigt lønforløb og for at få del i de fremtidige goder - som f.eks. udvidelse af ferieaftalen og barselsregler. Hvis ikke disse regler blev skrevet ind i det enkelte ansættelsesforhold eller centralt aftalt, gælder de ikke for den ansatte. Det var ikke tilstrækkeligt med en "funktionæransættelse".

Som statsansatte er det Finansministeriet / Personalestyrelsen, der er hovedarbejdsgiveren, selv om flere ting er delegeret til Kirkeministeriet. De forhandler kun med de centrale hovedorganisationer, og derfor var det nødvendigt med en form for faglig organisering, som gav medlemskab af en hovedorganisation.

Der var nogle i foreningen, som kæmpede for, at sognemedhjælperne blev en del af den Kristelige Fagbevægelse. Bestyrelsen var imod. Den kristelige Fagbevægelse har ikke forhandlingsret i forhold til Personalestyrelsen. Vi vurderede ikke, at de kunne skaffe os forhold, som kunne matche dem, som foreningen kunne få ved at blive medlem af den centrale tjenestemandorganisation, COII. Det er den organisation, som flertallet af de ansatte sognemedhjælperere uddannelsesmæssigt hører hjemme i, da de fleste har en mellemlang videregående uddannelse. Det var samme organisation, som også Danmarks Kordegneforening, Kirkegårdslederne og FPO (Foreningen af Præliminære organister) var en del af. De havde i forvejen et samarbejde OTK (Organisation af Tjenestemænd i Kirkeministeriet) Kirketjenerne er en del af STK, og præsterne og DOKS-organisterne er en del af AC - to andre store hovedorganisationer. Samtidig troede vi på, at et øget samarbejde blandt de faglige organisationer på det kirkelige område ville gavne.

Det var på generalforsamlingen i Ry i 1998, de store beslutninger blev taget, at foreningen ændrede status til en faglig organisation, og det blev besluttet at søge optagelse i OTK og COII.

Vi blev medlem af COII og OTK med virkning fra 1. oktober 1998. COII havde som krav til overenskomsten i 1999, at sognemedhjælperne skulle overenskomstansættes. Forhandlingerne til dette blev påbegyndt i februar 1999 ved et møde i COII, hvor der var repræsentanter fra Kirkeministeriet, Personalestyrelsen (Finansministeriet) COII samt fra OTK og Foreningen af Sognemedhjælperere. Her blev kompetencen delegeret videre, således at det cirkulære af 15.2.2000, som vi er ansat efter, i praksis er blevet til ved en forhandling mellem Steffen Brúnes og Jens Kristian Birthin, Kirkeministeriet, Anne Anbo og Hanne Hummelshøj, Sognemedhjælperforeningen og Egon Mortensen fra OTK. Egon Mortensen havde mange års erfaring med forhandling og fagligt arbejde, og det var en stor støtte for os, som var nye.

Ændringen betød også, at vi fik økonomi, så vi kunne indgå i et sekretariats-samarbejde med Kordegneforeningen med virkning fra 1.1.1999. Samtidig fik vi den første deltidssekretær, Else Hagsten. Hun var ansat 8 timer hos os, og

yderligere nogle timer hos FPO / DOKS på deres sekretariat, der lå som nabo til Kordegneforeningen. Det var til stor lettelse for bestyrelsen, at der nu kom en central adresse til at modtage post og til at sørge for medlemsbetjening og regnskab. Indtil da var det blevet varetaget af frivillige i eller med tilknytning til bestyrelsen.

I kraft af at der er kommet flere medlemmer, er vores nuværende sekretær Linda Eg Asmussen ansat 18½ time om ugen.

Det udadvendte samarbejde

Foreningen af Sognemedhjælpere blev optaget i Folkekirkens Samarbejdsudvalg i januar 1998 som observatør. Blev fuldgyldigt medlem, da vi fik cirkulæret og dermed i praksis accepteret som fuldgyldige medarbejdere i folkekirken. Folkekirkens SU holder møde to gange årligt. De består af repræsentanter fra Kirkeministeriet, fra Landsforeningen af Menighedsråd og fra alle de faglige organisationer. Formålet er at drøfte ting af fælles interesse for det kirkelige område; men udvalget ses også som et (u)formelt forum at drøfte forskellige anliggender og afklare spørgsmål i.

Fra oktober 1998 var Foreningen af Sognemedhjælpere en del af OTK. Det har givet mig som person - men også foreningen - mange gode input til udviklingen af det faglige arbejde. Endvidere var det et godt lærested til at blive bekendt med de udfordringer, de andre faglige organisationer sidder med. OTK blev nedlagt med udgangen af 2001. Der var flere grunde til det. Der skete kontormæssige ændringer, således at Kordegneforeningen flyttede til egne lokaler et andet sted i Vejle, og sognemedhjælperforeningen flyttede med. DOKS flyttede til København og FPO til Billund.

En anden tanke var, at det måske kunne være nemmere at få et tættere samarbejde mellem alle de faglige organisationer på det kirkelige område, hvis OTK ikke eksisterede og et nyt samarbejdsforum kan etableres på andet grundlag. Et samarbejde, som kan være nødvendigt, hvis vi som organisationer skal kunne honorere de stigende forventninger fra medlemmerne og mulighederne, som nye lønsystemer giver. Dette samarbejde er endnu ikke virkeliggjort; men der er et uformelt samarbejde mellem formændene for de forskellige foreninger ved et formandsmøde et par gange om året.

Bestyrelsen eller repræsentanter fra foreningen har deltaget i meget andet samarbejde. Der er repræsentanter i bestyrelserne for flere af uddannelsesstederne, der har kurser / uddannelser for sognemedhjælpere. Vi er repræsenteret i de centralt nedsatte udvalg fra kirkeministeriet, og vi har siddet sammen med Landsforeningen af menighedsrådsmedlemmer og set på arbejdsforhold. Der har med mellemrum været holdt møder med præsteforeningens bestyrelse for også med dem at drøfte ting af fælles interesse. Noget mere formaliseret samarbejde ud over hensigten med jævnlige møder har det indtil nu ikke været muligt at opnå.

Navnet

Der har altid været snak om navnet i foreningen, for det er de færreste, der er glade for en "medhjælper" titel. 2 gange har navnet været til debat på generalforsamlingerne. Det var i 1998 i Ry og i 2004 i Sæby. I Ry var navneforslagene til en ny forening: Sognemedarbejderforeningen, Sognemedarbejder, Sognemedhjælper (forkortelse af det hidtidige) og Sognediakon.

I 2004 var det titlen, som var til debat. Forslagene var: Kirke- og kulturmedarbejder, Kirkemedarbejder, Sognemedarbejder og Sognemedhjælper.

Begge gange er titlen og foreningens navn "Foreningen af Sognemedhjælpere i Danmark" blev bibeholdt i en erkendelse af, at de andre forslag ikke er bedre. Den officielle stillingsbetegnelse er fortsat "sognemedhjælper". Men derfor kan den enkelte sognemedhjælper alligevel lokalt have en anden titel.

Foreningens organisering

Foreningens måde at organisere sig på har ændret sig i takt med stigningen i antal af medlemmer. I begyndelsen var organiseringen i landsdele. I Københavnsområdet har der været flere sognemedhjælpere, som udelukkende har arbejdet diakonalt. Derfor var der i en periode både en diakonigruppe og en børne/unge-gruppe, som så igen blev delt i lokale grupper. Der har også været forskellige former for supervisionsgrupper. Landet over har det været en geografisk inddeling, og ved vedtægtsændringen i 1998 blev "stiftsgrupperne" en formel realitet. I nogle af stifterne er der lokale undergrupper.

Tillidsmandsordningen blev indført ved cirkulære med virkning fra 1.1. 2003. Indtil da har tillidsmandsarbejdet og rådgivning af medlemmer været varetaget af bestyrelsen.

Arbejdsdelingen er, at stiftsrepræsentanten har som opgave at sørge for kontakten mellem sognemedhjælperne i stiftet og kommunikation mellem bestyrelsen og til medlemmerne. Tillidsfolkene har den faglige rådgivning.

Uddannelse

Der har aldrig været stillet krav om bestemte forkundskaber før en ansættelse som sognemedhjælper. Foreningen har løbende arbejdet med hvilke krav, der kan stilles til en sådan, men har været afvisende over for en egentlig uddannelse. Det er begrundet i de store forskelle, der er i forventninger og krav til den enkelte stilling i de forskellige sogne. For foreningen har det været vigtigt, at denne bredde fastholdes.

Foreningen har været repræsenteret i forskellige udvalg, som har arbejdet med efter- og videreuddannelse.

I 1996 blev der taget initiativ til et efteruddannelsesforløb i samarbejde med Folkekirkens Pædagogiske Institut, Diakonhøjskolen, Kirkefaglig Videreuddannelse og Sognediakonien. Ønsket var et obligatorisk forløb over 4 uger med en fast deltagergruppe - efter inspiration fra præsternes efteruddannelse. Den fælles efteruddannelse skulle være en platform at bygge videre på, som skal være med til at udbygge en fælles faglig identitet. Første kursusforløb blev påbegyndt foråret 1998.

Kirken er en særlig arbejdsplads, og det er få sognemedhjælpere, som har kendskab til de særlige forhold, som gælder her. Derfor er der fra september 1999 givet tilbud om 3 dages grundkursus til nye sognemedhjælpere.

I Betænkning om sognemedhjælperordning fra 1979 var der en defineret kateket- og sogneassistentuddannelse - tænkt taget i weekender efter ansættelsen. De samme tanker er videreført i Diakonirapporten fra 2001. Der er siden 2005 nedsat et ækvivaleringsudvalg, som kan tage stilling til, hvilke uddannelsesmæssige forudsætninger udvalget anbefaler, at sognemedhjælperne får. Det er den enkelte sognemedhjælperes uddannelse set i forhold til den konkrete stilling. Målestokken er et ønske om en faglig uddannelse på i alt 4 år, og at der skal være et vist niveau af kirkefaglig viden og kristendomskundskab. Det er op til menighedsråd og sognemedhjælper at aftale, hvordan efteruddannelsen sættes i værk.

Foreningens udfordringer – set over tid

Det er svært at skrive historie, når vi selv er midt i den; men i tilbageblikket tegner der sig nogle linier.

I de første 5 år drejede det sig om at finde fodfæste - at blive etableret som sig selv - at få markeret, at organisationen eksisterer. Arbejdsområderne gav sig selv. Det var løn- og ansættelsesforhold, det var spørgsmålet om efteruddannelse, det var oprettelse af stillinger. Foreningen har altid set det som en stor opgave at give bistand til menighedsråd. Det er (forhåbentligt) en del af sognemedhjælpernes selvforståelse at give gode vilkår for sognets arbejde. Det drejer sig ikke om en sognemedhjælperstilling for enhver pris, men om at finde ud af, hvad der er mest brug for i det pågældende sogn. Det er en side af samme sag, at det ikke sker uden, der er gode arbejdsforhold og klart definerede arbejdsopgaver.

Når vi som forening talte med menighedsråd og præster rundt i landet i slutningen af 90-erne, var det indtrykket, at der mange steder blev brugt økonomiske begrundelser for at sige nej til stillinger; men egentlig var begrundelsen teologisk. Det var præst, menighedsråd eller måske oftest provsten, som via budgetsamrådet havde en skjult indflydelse på det enkelte menighedsråds mulighed for at skaffe økonomi til stillingen. Efter at stillingen er blevet mere indarbejdet, og behovet og efterspørgslen af kirkelig undervisning blevet større, er der efter min mening ikke så mange teologiske begrundelser for afslag eller forhaling af stillinger som tidligere.

Den nye er kombinationsstillinger. Fra omkring år 2000 er kommet kombinationen præst/sognemedhjælper. Det er begrundet i mange arbejdsløse præster, at biskopperne støtter ansættelsen ved at give præstekvoter - eller måske snarere: skærer ned på kvoterne. Så er det svært for sognene at få de ønskede ansøgere, hvis der ikke gives ekstra lønkroner fra menighedsrådets side, og det kan gøres ved oprettelse af en sognemedhjælperstilling. Stillingerne aktualiserer debatten om præsternes selvforståelse, og hvad deres arbejdsopgaver er. Sognemedhjælperne laver det, som præsterne tidligere så som en del af deres arbejde, men blev lavet af frivillige medarbejdere, eller som der i dag er brug for, fordi kirkens stemme efterspørges i samfundet. Som forening og ansat, kan det være svært ikke at arbejde for, at der skal blive flere præster i den danske folkekirke. Vi ser også behovet. Men vi ser også behovet for, at det kirkelige arbejde bliver styrket ved, at der tilføres forskellige

kompetencer - også fagligt. Det medvirker flere teologer eller flere kombinationsstillinger ikke nødvendigvis til. I et historisk perspektiv er det en del af sognemedhjælpernes selvforståelse at arbejde for en bred forståelse af, hvad kirke er, og at der lægges vægt på mange forskellige kompetencer, når evangeliet skal formidles.

Det nyeste er kirkens "multimedarbejder". I foreningens første år, var der mange sognemedhjælper- / kordegnevikaerstillinger. Det var oftest en mulighed for at skaffe økonomi, hjælpe stillingen i gang og måske også en begrundelse for sognemedhjælperstillingen. Forskellen fra da til nu er, at i dag er stillingerne forsøgt tænkt sammen som en "helhedsstilling". Det er kombinationsstillinger med arbejdsopgaver af diakonal / undervisningsmæssig art, kirketjeneropgaver og måske også sekretær- / kordegnefunktioner. Det stiller store krav til uddannelsesniveau og arbejdstilrettelæggelse, hvis sådan en stilling skal fungere i en presset hverdag med mange modsatte interesser.

De faglige organisationer kan slås om medlemmerne; men den overordnede fælles udfordring er, hvordan vi bedst laver gode arbejdsforhold på et område, hvor mange medarbejdere har stor risiko for at blive udrændt af for meget arbejde og den store efterspørgsel efter kirkens arbejde og udmeldinger.

Fremtiden

Fremtiden skrives af medlemmerne. Den skrives ud fra en vision om, hvad det er for en kirke, vi ønsker, og derudfra skal vi arbejde på sådanne arbejdsforhold, som kan sikre det. Fortiden kan give en forståelse af, hvor vi står i dag. Vi er en lille forening, som har nået meget. Det er sket ved, at bestyrelsen lægger linierne, og det er medlemmerne, som skal sikre arbejdet. Det er medlemmerne, som skal give grundlaget, og det er i det daglige arbejde og samarbejde på arbejdspladserne, at visionerne virkeliggøres

September 2006.
Hanne Hummelshøj

Noter

Fra Lov om menighedsråd

§ 43. To eller flere menighedsråd kan indgå aftale om samarbejde med henblik på løsning af folkekirkelige anliggender.

Stk. 2. De nærmere bestemmelser om samarbejdet, herunder om tilsyn, optages i en vedtægt, der skal godkendes af kirkeministeren.